

MIRCEA

ȘTEFĂNESCU

CATON THEODORIAN

Între anii 1914 și 1916, în acea perioadă numită a „neutralității”, ce precede intrarea României în primul război mondial, Teatrul Național din București cunoaște o suită de succese, care — după Davila, Delavrancea, Eftimiu, Valjan și A. de Herz — consacra numele a patru dramaturgi: Octavian Goga (cu Domnul notar, 1914), Zaharia Bărsan (cu Trandafirii roșii, 1915), Caton Theodorian (cu Bujoreștii, 1915) și Mihail Sorbul (cu Patima roșie, 1916).

Trecind de la roman și nuvelă la teatru. Caton Theodorian își descoperă adevărata sa pasiune literară și dăruiește repertoriului original un număr de piese (Nevestele domnului Pleșu, Greșeala lui Dumnezeu, Jucării sfărâmate etc.), printre care Bujoreștii — după cum scrie George Călinescu, după 26 de ani de la premieră — „supraviețuiește, și e una dintre cele mai bune comedii românești”.

După război, paralel cu activitatea sa de autor, Caton Theodorian și-a consacrat viața — tot restul vieții — altei pasiuni nobile: aceea de a câștiga, pentru scriitorul român, un loc în societate.

Într-o vreme când scriitorii erau risipiți, solidari cel mult, în mănunchiuri reciproc ostile — când casa visată pentru ei de Eminescu părea o utopie care stârnea doar scepticism și ironie — Caton Theodorian a fost acela care va rămâne, pentru toți minutorii condeiului, fondatorul. Dacă în 1909 a luat parte, împreună cu încă 46 de scriitori, la înființarea „Societății Scriitorilor Români” — în 1922, prin propria lui inițiativă, creează din nimic „Societatea Autorilor Dramatici Români” (S.A.D.R.), pe care o sprijină cu donații personale și familiale, punând-o pe drumul pe care l-a urmat, pînă la contopirea ei, în actuala Uniune a Scriitorilor.

Pentru acei care nu-l cunoșteau, Caton Theodorian părea agresiv. Și fără îndoială că era. Dar pentru cine l-a cunoscut mai bine, monocul lui, carătenia vestimentară, gamma purtată cu aer seniorial, însăși privirea lui care devenea poruncitoare chiar, atunci când trebuia să solicite pentru interesele colegilor luați sub aripa lui protectoare — erau atributele voite și formau armătura necesară

a unui purtător de stindard, hotărît să-și reprezinte breasla cu dirzenie și demnitate.

A fost, cu unele intermitențe, timp de vreo zece ani, președintele dramaturgilor. A luat diverse inițiative importante, ca: înființarea unui premiu anual (de 10 000 de lei), pentru cea mai bună comedie într-un act, „în a cărei atmosferă să se răsfringă numai tipuri și moravuri românești”; publicarea pieselor premiate, în broșuri frumos tipărite; crearea unei publicații de teatru, în care au apărut o serie de piese originale reprezentate, satisfăcînd astfel dezideratele unor autori, care altfel n-ar fi găsit editori.

Din imobilul pe care, prin efortul și economia lui și l-a cumpărat societatea, căreia i-a donat, din viață, întreaga sa bibliotecă (azi trecută în patrimoniul Uniunii Scriitorilor), Caton Theodorian supraveghea neobosit, ca nici un drept al autorului de teatru să nu fie încălcat. El a izbutit să-i întărească și să-i garanteze situația prin legea teatrelor, în ale cărei aliniate reci a rămas mărturie dragostea lui caldă pentru breasla, pe care a cîștit-o.

Și a cîștit-o și peste granițele țării, în congresele „Confederației Internaționale a Societăților de Autori și Compozitori”, unde a funcționat și ca vice-președinte al „Federației Drepturilor de Reprezentare”, în ale cărei ședințe a luptat cu înverșunare pentru a pregăti pieselor românești drum spre scenele străine.

La împlinirea acestui vis asistăm abia acum. De aceea, dintre toți creatorii de valori literare, cei care trebuie să-și manifeste mai multă recunoștință pentru Caton Theodorian azi, când îi comemorăm centenarul